

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для виконання курсової роботи
з навчальної дисципліни

«ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

*(для студентів заочної форми навчання першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності 051 – Економіка)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021

Методичні рекомендації для виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» (для студентів заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 – Економіка) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Г. І. Базецька, Г. А. Жовтяк – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 28 с.

Укладачі: канд. екон. наук, доц. Г. І. Базецька
канд. екон. наук, доц. Г.А. Жовтяк

Рецензенти:

Н. І. Склярук, кандидат економічних наук, доцент, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

О. В. Ярмак, кандидат економічних наук, доцент, доцент Харківського інституту фінансів Київського національного торгово-економічного університету

Рекомендовано кафедрою економіки, протокол № 11 від 03.06.2019.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Загальні вимоги та склад курсової роботи.....	6
Тематика курсових робіт.....	8
Розрахункова частина курсової роботи.....	10
Методичні рекомендації щодо виконання розрахункової частини курсової роботи.....	12
Список рекомендованих джерел.....	22
Додаток А.....	24

ВСТУП

Головним напрямом стабілізації економіки України є створення умов становлення та розвитку національного підприємства. Підприємства визначають ділову активність національної економіки. Вони є головними товаровиробниками, суб'єктами, які здійснюють розвиток виробництва, визначають його структуру. Від ефективності функціонування підприємства залежать економічний, науковий, технічний рівень розвитку країни, добробут усіх верств населення.

Стан економіки підприємства стає головним фактором, який визначає результати його діяльності. Кількісні та якісні параметри економічного стану визначають місце підприємства на ринку і здатність функціонувати в економічному просторі. Все це призвело до підвищення ролі підприємства як основної ланки всієї економіки, оскільки саме на цьому рівні створюється потрібна суспільству продукція, надаються необхідні послуги.

За цих умов необхідна сучасна, адекватна ринковим умовам організація господарської діяльності кожного підприємства. Отже, підготовка фахівців у галузі економіки підприємства, що мають глибокі теоретичні і практичні знання, можуть узагальнювати та застосовувати закордонний досвід розвинутих країн у діяльності вітчизняних підприємств, є своєчасною та актуальною.

Викладання дисципліни «Економіка та фінанси підприємства» обумовлено необхідністю формування у майбутніх фахівців сучасного економічного мислення і системи теоретичних знань, вмінь та навичок практичної роботи щодо методів організації ефективного господарювання на рівні підприємства; набуття теоретичних і практичних знань щодо вирішення конкретних економічних завдань, які дозволили б їм найкращим чином досягти цілей підприємства.

Дисципліна «Економіка та фінанси підприємства» за освітньо-професійною програмою має статус нормативної.

Курсова робота є одним з елементів компетентнісного підходу до навчального процесу при освоєнні студентами дисципліни «Економіка та фінанси підприємства». Вона дає можливість наблизити студента до вирішення практичних питань діяльності підприємств та дозволяє йому виявити самостійність у використанні отриманих знань з економіки.

Методичні вказівки містять необхідні теоретичні матеріали, вихідні дані, та рекомендовану літературу.

При виконанні курсової роботи з курсу «Економіка та фінанси підприємства» студент має ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, формами й методами навчання, видами й методами контролю знань.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ТА СКЛАД КУРСОВОЇ РОБОТИ

Метою курсової роботи є узагальнення, поглиблення та закріплення теоретичних та практичних знань за допомогою самостійного опрацювання студентами навчальної та спеціальної наукової літератури, проведення самостійного дослідження та аналізу організаційно-економічних процесів сучасного підприємства.

Курсова робота – це самостійне дослідження, яке спрямоване на закріплення теоретичного матеріалу за основними темами курсу і придбання навичок практичного виконання техніко-економічних розрахунків.

Сутність курсової роботи полягає у виконанні найбільш типових розрахунків, які здійснює економіст при техніко-економічному обґрунтуванні управлінських рішень.

У якості інформаційної бази прийняті наближені до реальних умов вихідні дані щодо функціонування підприємства. Про корегування студентам додатково повідомляє викладач в час видачі завдання на курсову роботу.

При виконанні роботи необхідно дотримуватися таких вимог:

1. Виклад матеріалу з кожного завдання курсової роботи повинен здійснюватися у такій послідовності:

- теоретичне обґрунтування питання, яке розглядається;
- економічні розрахунки;
- аналіз і узагальнення отриманих результатів, висновки.

2. Розрахункова та теоретична частини роботи виконують за варіантами.

Вибір варіанта здійснюють за останньою цифрою залікової книжки.

3. Усі розрахунки зводять в таблиці.

4. Вихідні дані й результати розрахунків наводять із зазначенням одиниць виміру.

5. Розрахунки виконують з точністю до однієї десятої.

6. Обсяг пояснювальної записки становить 25–30 сторінок тексту формату А4.

7. Оформлення курсової роботи проводять згідно з діючими вимогами щодо оформлення наукової, методичної й технічної документації.

Курсова робота містить такі елементи:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- основна частина роботи;
- висновки;
- список використаної літератури.

У *вступі* необхідно визначити мету та коло завдань курсової роботи.

Основна частина роботи містить у собі теоретичну й розрахункову частину. Теоретична – розглядання питання за тематикою курсової роботи. Практична – розрахункове завдання присвячене оцінці ефективності діяльності підприємства за даними фінансової звітності.

Висновки є окремим елементом роботи, які становлять стисле викладення результатів проведеного дослідження відповідно до поставленої мети. Саме тут стисло наводяться конкретні результати, які одержані у відповідних розділах роботи, із зазначенням розрахованих показників.

У *список використаної літератури* слід включати не тільки цитовані та згадані джерела, але й ті, з якими студент ознайомився в процесі підготовки роботи.

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Правові основи та напрями діяльності підприємств в ринкових умовах господарювання.
2. Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій.
3. Методи управління діяльністю підприємства у ринкових умовах.
4. Система управління персоналом підприємства.
5. Ефективність відтворення і використання основних фондів підприємства.
6. Амортизаційна політика підприємства в ринкових умовах господарювання.
7. Нематеріальні ресурси підприємства, їх формування та ефективність використання.
8. Нормування оборотних коштів підприємства.
9. Ефективність використання оборотних коштів підприємства.
10. Визначення необхідного розміру і джерел фінансування виробничих інвестицій.
11. Формування та регулювання фінансових інвестицій (цінних паперів).
12. Оцінка ефективності виробничих інвестицій за ринкових умов господарювання.
13. Загальні та пріоритетні напрямки технічних інновацій.
14. Основні тенденції організаційного прогресу на сучасному етапі розвитку підприємства.
15. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень.
16. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства.
17. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва.
18. Формування та використання виробничої потужності підприємства.
19. Об'єктивна необхідність і тенденції розвитку диверсифікації виробництва.
20. Виробнича і соціальна інфраструктура підприємства.
21. Державне економічне регулювання виробничо-господарської діяльності підприємства.
22. Планування розвитку діяльності підприємства у ринкових умовах господарювання.
23. Організація оперативного планування діяльності підприємства.
24. Вимірювання і забезпечення підвищення рівня якості і конкурентоспроможності продукції.
25. Кадрова політика підприємства.
26. Продуктивність праці персоналу підприємства: вимірювання, чинники і резерви підвищення.
27. Форми і системи оплати праці та їх удосконалення.
28. Складання кошторису виробництва.
29. Калькуляція собівартості окремих виробів продукції.

30. Стратегія і шляхи зниження поточних витрат.
31. Ціни на промислову продукцію: загальна характеристика, методи встановлення і регулювання.
32. Прибуток підприємства та шляхи його зростання.
33. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства.
34. Ефективність виробництва: вимірювання і чинники підвищення.
35. Банкрутство підприємства: механізм визначення та шляхи подолання.
36. Оцінка основних принципів поведінки суб'єктів господарювання на вітчизняному та світовому ринках.
37. Основні параметри формування належного підприємницького середовища в Україні.
38. Сучасні проблеми активізації підприємництва в Україні.
39. Формування і функціонування ринку праці за сучасних умов господарювання.
40. Тенденції динаміки структури персоналу підприємств різних галузей промисловості та народного господарства України.
41. Проблеми оновлення й використання окремих груп основних фондів на підприємствах різних галузей народного господарства України.
42. Видова класифікація і структура основних фондів підприємств та організацій України.
43. Рівень забезпеченості підприємств (організацій) необхідними оборотними коштами за сучасних умов господарювання.
44. Способи підвищення ефективності використання оборотних коштів на підприємствах різних галузей національної економіки України.
45. Основні чинники підвищення ефективності формування і використання виробничих інвестицій.
46. Змістовна характеристика та економічне обґрунтування інвестиційних проектів різних суб'єктів господарювання.
47. Аналітична оцінка впливу організаційно-технічних та інших нововведень на економічні та соціально-екологічні показники діяльності підприємств України.
48. Поняття та ключові особливості сучасної науково-технічної революції.
49. Сучасні загальні та пріоритетні напрями НТП в окремих галузях народного господарства України.
50. Передумови та способи ефективнішого використання виробничих потужностей підприємств різних галузей економіки України.
51. Сучасні напрями мінімізації складських запасів окремих видів матеріальних ресурсів і залишків на складах готової продукції.
52. Методи вимірювання та показники рівня продуктивності праці на підприємствах різних форм власності.
53. Об'єктивна необхідність застосування різних форм і систем оплати праці персоналу підприємств.
54. Види та практика застосування доплат і надбавок до заробітної плати окремих категорій персоналу.

55. Склад калькуляційних витрат та проблеми зниження собівартості промислової продукції.

56. Об'єктивність застосування різноманітних видів цін (тарифів) на продукцію (послуги) в сучасній системі господарювання.

57. Чинники і резерви зростання прибутку суб'єктів господарювання (підприємницьких структур).

58. Практика здійснення та ефективність реструктуризації підприємств і структурної перебудови окремих галузей народного господарства України.

59. Програма та процес санації суб'єктів господарювання.

60. Виявлення та аналіз причин банкрутства суб'єктів господарювання.

РОЗРАХУНКОВА ЧАСТИНА КУРСОВОЇ РОБОТИ

У цієї частині роботи за даними фінансової звітності, наведеними в додатку А, необхідно провести розрахунки наступних показників.

1. Оцінка ділової активності:

- коефіцієнт оборотності оборотних активів;
- коефіцієнт оборотності запасів;
- тривалість одного обороту запасів;
- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.

2. Оцінка рентабельності:

- рентабельність капіталу;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком;
- період окупності капіталу.

3. Оцінка ліквідності:

- оцінити ліквідність балансу;
- коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості;

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;

- коефіцієнт швидкої ліквідності;

- коефіцієнт поточної ліквідності.

4. Аналіз фінансової стійкості та фінансової незалежності:

- визначити тип фінансової стійкості;
- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії);
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт фінансової стабільності;
- коефіцієнт фінансового ризику;
- коефіцієнт концентрації позикового капіталу;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- індекс постійного активу;
- коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами;
- коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів;

- маневреність робочого капіталу;
- коефіцієнт довгострокових зобов'язань;
- коефіцієнт фінансового важеля;
- коефіцієнт поточних зобов'язань;
- коефіцієнт страхування бізнесу;
- коефіцієнт стійкості фінансування.

За кожним варіантом необхідно вихідні дані помножити на корегуючий коефіцієнт:

Варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Коефіцієнт	1,2	0,9	1,5	1,8	0,7	0,5	1,3	1,7	2,0	2,2

Отримані результати звести в таблиці та проаналізувати.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ ЧАСТИНИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ

Коефіцієнт оборотності оборотних активів показує, скільки разів обернулася їх вартість протягом звітного періоду.

$$KO_{ОбА} = \frac{\text{Чистий виторг від реалізації}}{\text{Середня сума оборотних активів}}, \text{ (разів)}. \quad (1)$$

Коефіцієнт оборотності запасів:

$$KO_{ОбЗ} = \frac{\text{Чистий виторг від реалізації}}{\text{Середня сума запасів}}, \text{ (разів)}. \quad (2)$$

Тривалість одного обороту запасів відображає, скільки днів в середньому потрібне для оновлення запасів.

$$O_3 = \frac{\text{Тривалість звітного періоду}}{\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середня вартість запасів}}}, \text{ (днів)}. \quad (3)$$

Зростання даного коефіцієнта указує на відносно перенакопичення запасів, незавершеної продукції і можливе зниження попиту на готову продукцію.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

$$KO_{ДЗ} = \frac{\text{Чистий виторг від реал.}}{\text{Середня сума деб. заборг.}}, \text{ (разів)}. \quad (4)$$

Таблиця 1 – Оцінка ділової активності

№ з/п	Показники	2016	2017	2018	Відхилення 2017–2016	Відхилення 2018–2017
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів					
2	Коефіцієнт оборотності запасів					
3	Тривалість одного обороту запасів					
4	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості					

ОЦІНКА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

Рентабельність капіталу:

$$R_K = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість капіталу}}. \quad (5)$$

Рентабельність власного капіталу:

$$R_{СК} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість вл. кап.}}. \quad (6)$$

Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком:

$$R_{\Pi} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}. \quad (7)$$

Період окупності капіталу – відношення величини капіталу підприємства до величини чистого прибутку:

$$ПО_{\kappa} = \frac{\text{Капітал (валюта балансу)}}{\text{Чистий прибуток}} = \frac{1}{R_{\kappa}}. \quad (8)$$

Таблиця 2 – Оцінка рентабельності

№ з/п	Показники	2016	2017	2018	Відхилення 2017–2016	Відхилення 2018–2017
1	Рентабельність капіталу					
2	Рентабельність власного капіталу					
3	Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком					
4	Період окупності капіталу					

ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ

Аналіз ліквідності активів підприємства допомагає визначити можливість покриття зобов'язань підприємства його активами.

Усі активи підприємства, в залежності від ступеня ліквідності (швидкості перетворення в гроші), поділяються на види:

I група: найбільш ліквідні активи (A1): сума по всіх статтях грошових коштів, які можуть бути використані для виконання негайних розрахунків:

$$A1 = \text{ГК} + \text{ПФІ}, \quad (9)$$

де ГК – грошові кошти;

ПФІ – поточні фінансові інвестиції.

II група: швидкоореалізовані активи (A2): активи, для обігу яких і для перетворення яких в готівку вимагаються певні затрати часу (дебіторська заборгованість, інші види оборотних активів):

$$A2 = D_{тЗ} + D_{тЗ_p} + ID_{тЗ} + BO, \quad (10)$$

де $D_{тЗ}$ – дебіторська заборгованість (чиста реалізаційна вартість);

$D_{тЗ_p}$ – дебіторська заборгованість за розрахунками;

$ID_{тЗ}$ – інша дебіторська заборгованість;

BO – векселі одержані.

III група: повільно реалізовані активи (A3): найменш ліквідні активи, до яких відносяться запаси і дебіторська заборгованість, надходження платежів по яких очікуються лише через 12 місяців:

$$A3 = З + дD_{тЗ} = BЗ + HЗB + ГП + ТВ + дD_{тЗ} + BМП, \quad (11)$$

де BЗ – виробничі запаси;

HЗB – незавершене виробництво;

ГП – готова продукція;

ТВ – товари;

$дD_{тЗ}$ – довгострокова дебіторська заборгованість;

BМП – витрати майбутніх періодів.

IV група: активи, що важко реалізуються (A4): Активи, які призначаються для використання, насамперед, в господарській діяльності протягом відносно тривалого періоду часу (необоротні активи):

$$A4 = HA - дD_{тЗ}, \quad (12)$$

де HA – необоротні активи.

Пасив балансу підприємства поділяється за ступенем зростання терміну погашення зобов'язань на чотири групи. Таким чином:

I група: найбільш термінові зобов'язання (П1): кредиторська заборгованість, розрахунок по дивідендах, інша кредиторська заборгованість і позики, які не погашені в строк:

$$П1 = K_{тЗ} + ПЗ_p + ДМП, \quad (13)$$

де $K_{тЗ}$ – кредиторська заборгованість;

$ПЗ_p$ – поточні зобов'язання за розрахунками;

ДМП – доходи майбутніх періодів.

II група: короткострокові пасиви (П2): короткострокові позики банків, та інші зобов'язання які мають погашатись протягом 12 місяців після звітної дати:

$$П2 = ПЗ - (K_{тЗ} + ПЗ_p), \quad (14)$$

де ПЗ – поточні зобов'язання.

III група: довгострокові пасиви (ПЗ): довгострокові позики та інші довгострокові пасиви, які увійшли в статті III розділу пасиву:

$$ПЗ = ДЗ + ЗНВП, \quad (15)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання;

ЗНВП – забезпечення наступних витрат і платежів.

IV група: постійні пасиви (П4): повністю власні кошти, доходи майбутніх періодів, забезпечення наступних витрат і платежів:

$$П4 = ВК, \quad (16)$$

де ВК – власний капітал.

На першій стадії відповідні групи активів і пасивів співставляються. Баланс вважається ліквідним при виконанні таких умов:

$$A1 \geq П1, A2 \geq П2, A3 \geq П3, A4 \leq П4. \quad (17)$$

Активи поділимо на групи за ступенем ліквідності, а пасиви за ступенем терміновості погашення та запишемо отримані результати в таблицю 3.

Таблиця 3 – Співвідношення груп ліквідних активів та пасивів

Групи активів	Активи			Групи пасивів	Пасиви		
	2016	2017	2018		2016	2017	2018
1				1			
2				2			
3				3			
4				4			

2016		2017		2018	
A1	П1	A1	П1	A1	П1
A2	П2	A2	П2	A2	П2
A3	П3	A3	П3	A3	П3
A4	П4	A4	П4	A4	П4

При аналізі ліквідності активів підприємства використовують наступні відносні показники:

1) коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості (ККД):

$$ККД = \frac{K_m З}{D_m З}, \quad (18)$$

де K_{T3} – кредиторська заборгованість;

D_{T3} – дебіторська заборгованість;

2) коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ла}$) характеризує негайну готовність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість. Значення цього показника має бути в межах від 0,2 до 0,35.

$$K_{ла} = \frac{A1}{П1 + П2} = \frac{ГК + П\Phi I}{ПЗ + ДМП}, \quad (19)$$

де $ПЗ$ – поточні зобов'язання.

3) коефіцієнт швидкої ліквідності (коефіцієнт критичної ліквідності, проміжний коефіцієнт покриття) ($K_{лш}$). Нормативне значення знаходиться в межах 0,7–0,8.

$$K_{лш} = \frac{A1 + A2}{П1 + П2} = \frac{ГК + П\Phi I + Д_m3 + Д_m3_p + ID_m3 + BO}{ПЗ + ДМП}. \quad (20)$$

4) коефіцієнт поточної ліквідності (загальної ліквідності, коефіцієнт покриття) ($K_{лп}$). Нормативне значення більше за 1.

$$K_{лп} = \frac{A1 + A2 + A3}{П1 + П2} = \frac{ОА + \partial D_m3}{ПЗ + ДМП}, \quad (21)$$

де $ОА$ – оборотні активи.

Отримані результати зведемо до таблиці 4.

Таблиця 4 – Відносні показники ліквідності

№ з/п	Показники	2016	2017	2018	Відхилення 2017–2016	Відхилення 2018–2017
1	Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості					
2	Коефіцієнт абсолютної ліквідності					
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності					
4	Коефіцієнт поточної ліквідності					

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Фінансова незалежність підприємства – це фінансовий стан, при якому підприємство здатне забезпечити свій розвиток та відповісти на вимоги зовнішнього середовища. За умов фінансової незалежності підприємство має безперервний процес фінансово-господарської діяльності, вільно маневрує грошовими коштами, оновлює та розширює виробництво.

Фінансова стійкість підприємства – платоспроможність в часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними та залученими коштами. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитися за рахунок грошових надходжень, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх джерел формування активів [9, с. 137].

Для оцінки фінансової стійкості та фінансової незалежності необхідно розрахувати наступні показники. Результати розрахунків звести в таблицю 5 та таблицю 6:

I. Абсолютні показники фінансової стійкості:

1) наявність власних оборотних коштів (робочого капіталу) визначається як різниця між власним капіталом і необоротними активами підприємства (цей показник характеризує чистий оборотний капітал підприємства):

$$\text{ВОК} = \text{ВК} - \text{НА} = \text{ОА} + \text{ВМП} - \text{ЗНВП} - \text{ДЗ} - \text{ПЗ} - \text{ДМП}, \quad (22)$$

де ВК – власний капітал (підсумок першого розділу пасиву);

НА – необоротні активи (підсумок першого розділу активу);

ОА – оборотні активи;

ВМП – витрати майбутніх періодів;

ЗНВП – забезпечення наступних витрат і платежів;

ДЗ – довгострокові зобов'язання;

ПЗ – поточні зобов'язання;

ДМП – доходи майбутніх періодів.

2) наявність власних і довгостроково позичених джерел формування оборотних коштів:

$$\text{ВД} = \text{ВОК} + \text{ДЗ}, \quad (23)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання.

3) загальна величина основних джерел формування оборотних коштів:

$$\text{ЗД} = \text{ВД} + \text{ККБ} + \text{ПЗДК}, \quad (24)$$

де ККБ – короткострокові кредити банків;

ПЗДК – поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями.

Найвні джерела формування запасів і витрат розраховуються відповідно до трьох попередніх показників:

1) забезпечення запасів власними оборотними коштами:

$$\Delta\text{ВOK} = \text{ВOK} - \text{ВЗ}, \quad (25)$$

де ВЗ – виробничі запаси;

2) зайва величина чи недостатня величина власних і довгострокових джерел формування оборотних коштів:

$$\Delta\text{ВД} = \text{ВД} - \text{ВЗ}; \quad (26)$$

3) зайва величина чи недостатня величина загальних джерел формування оборотних коштів:

$$\Delta\text{ЗД} = \text{ЗД} - \text{ВЗ}, \quad (27)$$

Таблиця 5 – Типи фінансової стійкості

Тип фінансової стійкості	$\Delta\text{ВOK}$	$\Delta\text{ВД}$	$\Delta\text{ЗД}$
1 Абсолютна фінансова стійкість	+	+	+
2 Нормальна фінансова стійкість	–	+	+
3 Нестійкий фінансовий стан	–	–	+
4 Кризовий фінансовий стан	–	–	–

$$\text{ВЗ} + \text{ГП} + \text{ТВ} \geq \text{ККБ}, \quad (28)$$

$$\text{НЗВ} + \text{ВМП} \leq \text{ВД}, \quad (29)$$

де ВЗ – виробничі запаси;

ГП – запаси готової продукції;

ТВ – товари.

Таблиця 6 – Визначення типу фінансової стійкості, тис. грн

Види джерел формування оборотних коштів	Джерела формування оборотних коштів				Виробничі запаси (ВЗ)			Зайва (недостатня) величина джерел формування оборотних коштів			
	Ум. позн.	2016	2017	2018	2016	2017	2018	Ум. позн.	2016	2017	2018
Власні	ВOK	–23 854	–31 243	–38 006	776	690	926	$\Delta\text{ВOK}$	–24 630	–31 933	–38 932
Власні довгостроково позичені	ВД	–4 070	–4 423	–18 310				$\Delta\text{ВД}$	–4 846	–5 113	–19 236
Загальна величина основних джерел	ЗД	19 678	10 949	38 661				$\Delta\text{ЗД}$	18 902	10 259	37 735

II. Відносні показники фінансової стійкості:

1) коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) ($K_{авт}$). Нормативне значення $K_{авт} > 0,5$:

$$K_{авт} = \frac{BK}{BB}, \quad (30)$$

де BK – власний капітал;

BB – валюта балансу (баланс);

2) коефіцієнт фінансової залежності ($K_{фз}$) показує, яка сума загальної вартості майна припадає на 1 грн власних коштів. Нормативне значення $K_{фз} < 2$:

$$K_{фз} = \frac{BB}{BK}; \quad (31)$$

3) коефіцієнт фінансової стабільності ($K_{ф.с}$). Коефіцієнт фінансової стійкості має бути більшим за 1.

$$K_{ф.с} = \frac{BK}{ПК}, \quad (32)$$

де ПК – позиковий капітал;

4) коефіцієнт концентрації позикового капіталу ($K_{п.к}$) характеризує частку позикового капіталу в загальній сумі капіталу підприємства. Нормативне значення цього показника $< 0,5$.

$$K_{п.к} = \frac{ПК}{BB}; \quad (33)$$

5) коефіцієнт фінансового ризику ($K_{ф.р}$) (коефіцієнт фінансового левериджу) характеризує співвідношення позикових та власних коштів. Рекомендоване значення менше 1:

$$K_{ф.р} = \frac{ПК}{BK}; \quad (34)$$

6) коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман}$) визначає частку власного капіталу, що вкладена в оборотні активи. Характеризує ступінь мобільності власного капіталу, тобто показує ту частину власного капіталу, яка знаходиться в обігу і використовується для фінансування поточної діяльності. Рекомендоване значення 0,5 і вище:

$$K_{ман} = \frac{OA}{BK}; \quad (35)$$

7) індекс постійного активу (I_a) – показує частку необоротних активів (в тому числі і основних засобів) у джерелах власних коштів. Нормальне значення менше 1:

$$I_a = \frac{HA}{BK}; \quad (36)$$

8) коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами ($K_{o.z.}$). Нормативне значення цього коефіцієнта $> 0,1$.

$$K_{o.z.} = \frac{BK - HA}{OK}; \quad (37)$$

9) коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів ($K_{зап}$) характеризує наскільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування. Позитивним є збільшення значення цього показника.

$$K_{зап} = \frac{ВОК}{3}, \quad (38)$$

де ВОК – власні обігові кошти;

3 – Запаси (виробничі запаси + товари + витрати майбутніх періодів);

10) маневреність робочого капіталу ($K_{м.вк}$) характеризує частку запасів, тобто матеріальних, виробничих активів у власних обігових коштах обмежує свободу маневру власними коштами:

$$K_{м.вк} = \frac{ВОК}{BK}; \quad (39)$$

11) плече фінансового важеля ($K_{ф.в}$) свідчить про підвищення фінансового ризику. Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Нормативне значення цього показника $< 0,5$.

$$K_{ф.в} = \frac{ПК}{BK}, \quad (40)$$

де ПК – позиковий капітал;

12) коефіцієнт довгострокових зобов'язань ($K_{д.з}$) визначає частину довгострокових зобов'язань в загальній сумі джерел формування:

$$K_{д.з} = \frac{ДЗ}{ВБ}, \quad (41)$$

де ДЗ – довгострокові зобов’язання;

13) коефіцієнт поточних зобов’язань ($K_{п.з}$) визначає частку поточних зобов’язань в загальній сумі джерел формування:

$$K_{п.з} = \frac{ПЗ}{ПК}, \quad (42)$$

де ПЗ – поточні зобов’язання;

14) Коефіцієнт страхування бізнесу ($K_{с.б}$) показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню майна:

$$K_{с.б} = \frac{РК}{ВБ}, \quad (43)$$

де РК – резервний капітал;

15) Коефіцієнт стійкості фінансування ($K_{с.ф}$) показує частину майна підприємства, яка фінансується за рахунок стійких джерел:

$$K_{с.ф} = \frac{ВК + ДЗ}{ВБ}. \quad (44)$$

Таблиця 7 – Показники фінансової стійкості та фінансової незалежності

Показник	Умовне позначення	2016	2017	2018	Відхилення 2017–2016	Відхилення 2018–2017
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$K_{авт}$					
Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{фз}$					
Коефіцієнт фінансової стабільності	$K_{ф.с}$					
Коефіцієнт фінансового ризику	$K_{ф.р}$					
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{п.к}$					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{ман}$					
Індекс постійного активу	I_a					
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	$K_{о.з}$					
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	$K_{зап}$					
Маневреність робочого капіталу	$K_{м.вк}$					
Коефіцієнт довгострокових зобов’язань	$K_{д.з}$					
Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{ф.в}$					
Коефіцієнт поточних зобов’язань	$K_{п.з}$					
Коефіцієнт страхування бізнесу	$K_{с.б}$					
Коефіцієнт стійкості фінансування	$K_{с.ф}$					

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Податковий Кодекс України від 02.12.2012 № 2775 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства.: навч. посібник / М. В. Афанасьєв, О. Б. Плоха. – Київ : Ліра К, 2013. – 664 с.
4. Бойчик І. М. Економіка підприємства : підручник / І. М. Бойчик. – Київ : Кондор –Видавництво, 2016. – 378 с.
5. Березін О. В. Економіка підприємства : навч. посібник / О. В. Березін, Л. М. Березіна, Н. В. Бутенко. – Київ : Знання, 2009. – 390 с.
6. Головінов М. І. Економіка підприємства : [навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл.] / М. І. Головінов, В. О. Протопопова, І. В. Колодяжна ; М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – 264 с.
7. Грабовецький Б. Є. Економіка підприємства : навч. посібник / Б. Є. Грабовецький, Т. М. Пілявоз ; М-во освіти і науки України, Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 248 с.
8. Грибик І. І. Економіка та управління підприємством : теорія і практика : навч. посібник / І. І. Грибик. – Київ : Ліра – К, 2014. – 428 с.
9. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства : Навчальний посібник. / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.
10. Грицюк Е. О. Економіка підприємства : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Е. О. Грицюк ; М-во освіти і науки України. – Київ : Дакор, 2009. – 303 с.
11. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф.Покропивного. – [2-е вид., перероб. Та доп.]. – Київ : КНЕУ, 2001. – 528 с.
12. Економіка підприємства : збірник практичних задач і конкретних ситуацій: навч. посібник / за ред. С. Ф. Покропивного. – Київ : КНЕУ, 2005. – 328 с.
13. Економіка підприємства : навч.-метод. посіб. для самост. вивчення дисципліни. / [Г. О. Швиданенко та ін.] ; за заг. Ред. Г. О. Швиданенко; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» – Київ : КНЕУ, 2009. – 439 с.
14. Економіка підприємства : підручник / [М. Г. Грещак, В. М. Колот, О. Г. Мендрул та ін.] ; за ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2009. – 816 с.
15. Економіка підприємства: підручник / [Г. О. Швиданенко, В. Г. Васильков, Н. П. Гончарова та ін.] ; за заг. Ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2009. – 598 с.

16. Економіка у галузях і сферах діяльності: навч. посібник / за ред. І. М. Буднікевич. – Чернівці : Кондратьєв А. В. , 2012. – 560 с.
17. Економіка підприємства : навч. посібник / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»; [уклад. : Є. О. Балацький, О. М. Дутченко, Г. М. Шамота та ін.]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 154 с.
18. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник / О. С. Іванілов. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
19. Мельник В. О. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. д. е. н., проф. Л. Г. Мельника. – Суми : Університетська книга, 2012. – 864 с.
20. Павловська Л. Д. Економіка підприємства : [навч. посіб. для підгот. бакалаврів із напрямів галузі 0305 у вищ. навч. закл. II–IV рівнів акредитації Мінагрополітики України] / Л. Д. Павловська ; М-во аграр. політики України, Житомир. нац. агроєкол. ун-т. – Житомир : Вид-во «Житомир. Нац. Агроєколог. Ун-т», 2009. – 639 с.
21. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посібник / Т. О. Примак. – 5-е вид., стер. – Київ : Вікар, 2008. – 219 с.
22. Резнік Н. П. Економіка підприємства : навчальний підручник / за ред. Н.П. Резнік. – [видання друге, доповнене і перероблене]. – Київ : КиМУ, 2014. – 360 с.
23. Склярук Н. І. Конспект лекцій з дисципліни «Економіка підприємства». Модуль 1 «Підприємство та чинники його виробничої діяльності» (для студентів 3 курсу заочної форми навчання 6.030504 – Економіка підприємства) / Н. І. Склярук ; Харків Нац. акад. міськ. госп-ва – Харків : ХНАМГ, 2016. – 132 с.
24. Склярук Н. І. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Економіка підприємства». Модуль 1 «Підприємство та чинники його виробничої діяльності» (для студентів заочної форми навчання 6.030504 – Економіка підприємства) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Н. І. Склярук. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 66 с.
25. Склярук Н. І. Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Економіка підприємства». Модуль 1 Підприємство та чинники його виробничої діяльності (для студентів заочної форми навчання і слухачів другої вищої освіти 6.030504 – Економіка підприємства / Харків нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Н. І. Склярук. – Харків : ХНУМГ, 2014. – 34 с.
26. Шваб Л. І. Економіка підприємства : підручник / Л. І. Шваб. – Київ : Каравела, 2015. – 416 с.
27. Яркіна Н. М. Економіка підприємства : навч. посібник / Н. М. Яркіна. – вид. 2-ге перероб. і доп. – Київ : Видавництво «Ліра-К», 2017. – 600 с.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Баланс ТДВ «Житлобуд-2» за 2016–2018 рр.

Стаття	Код рядка	2016	2017	2018
1	2	3	4	5
Актив				
I Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	73	68	126
первісна вартість	1001	367	384	532
накопичена амортизація	1002	294	316	406
Незавершені капітальні інвестиції	1005	10 837	8 576	2 327
Основні засоби:	1010	29 837	36 205	47 669
первісна вартість	1011	54 611	64 169	80 867
знос	1012	24 774	27 964	33 198
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030	0	0	0
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств				
інші фінансові інвестиції	1035	3 985	9 437	11 775
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	198	1 024	767
Відстрочені податкові активи	1045	0	11	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0
Усього за розділом I	1095	44 930	55 321	62 664
II Оборотні активи				
Запаси	1100	154 378	286 636	308 793
Виробничі запаси	1101	20 682	32 773	44 224
Незавершене виробництво	1102	81 446	109 120	57 799
Готова продукція	1103	52 250	144 743	199 839
Товари	1104	0	0	6 931
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестраховування	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	10 000	5 000	5 000
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	31 133	24 847	42 085
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	1130	11 906	17 654	13 426
за виданими авансами				
з бюджетом	1135	0	26	44
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	50 499	185 031	115 832
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	18 864	8 351	7 370
Готівка	1166	0	0	0
Рахунки в банках	1167	18 864	8 351	0

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
у тому числі в:	1181	0	0	0
резервах довгострокових зобов'язань				
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	27 812	55 623	45 167
Усього за розділом II	1195	304 592	583 168	537 717
III Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	349 522	638 489	600 381
Пасив				
I Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	2 240	2 240	2 039
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0
Додатковий капітал	1410	0	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 723	20 848	35 212
Неоплачений капітал	1425	0	0	0
Вилучений капітал	1430	-177	-177	0
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом I	1495	340	22 911	37 251
II Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	91 692	290 921	296 846
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0
Цільове фінансування	1525	126 846	182 575	116 929
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0	0

Закінчення таблиці А.1

1	2	3	3	4
інші страхові резерви; (на початок звітнього періоду)	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0
Усього за розділом II	1595	218 539	473 496	413 775
III Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	2 500	0	0
Векселі видані	1605	9 995	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:	1610	0	0	0
за довгостроковими зобов'язаннями				
за товари, роботи, послуги	1615	11 578	8 762	12 182
за розрахунками з бюджетом	1620	1 120	1 818	1 642
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	600	239
за розрахунками зі страхування	1625	458	299	579
за розрахунками з оплати праці	1630	1 601	1 422	2 603
за одержаними авансами	1635	31 614	62 249	67 351
за розрахунками з учасниками	1640	0	0	22
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	71 777	67 532	64 976
Усього за розділом III	1695	130 643	142 082	149 355
IV Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	349 522	638 489	600 381

Таблиця А.2 – Звіт про фінансові результати ТДВ «Житлобуд-2»
за 2016–2018 рр.

Стаття	Код рядка	2016	2017	2018
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	206 947	151 334	484 670
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-178 510	-142 250	-438 005
Валовий: прибуток	2090	28 437	9 084	46 665
Інші операційні доходи	2120	4 196	3 794	5 626
Адміністративні витрати	2130	-11 678	-14 875	-18 306
Витрати на збут	2150	-1 577	-2 171	-2 730
Інші операційні витрати	2180	-10 414	-5 569	-14314
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	8 964	0	16 941
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	0	-9 737	0
Інші фінансові доходи	2220	4 793	0	0
Інші доходи	2240	102 535	441 430	14 766
Фінансові витрати	2250	-7 854	-580	-2
Інші витрати	2270	-102 899	-402 464	-6 265
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	5 539	28 649	25 440
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	1 760	-6 078	-4 846
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	3 779	22 571	20 594

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
для виконання курсової роботи
з навчальної дисципліни

«ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

*(для студентів заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності 051 – Економіка)*

Укладачі: **БАЗЕЦЬКА** Ганна Ігорівна
ЖОВТЯК Ганна Анатоліївна

Відповідальний за випуск *О. І. Славута*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *О. Г. Ткаченко*

План 2019, поз. 385М

Підп. до друку 14.02.2020. Формат 60 × 84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,6.
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.